

supliment **Oberliht**

<http://www.oberliht.org.md>
august 2008

INTERVENȚII 3

Dan PERJOVSCHI la ARThotel

Dan PERJOVSCHI (născut la Sibiu în 1961) este o figură cheie a scenei de artă contemporană și conceptuală din România, cunoscut în mediul artistic internațional pentru modul ghiduş, provocator și uneori acid de a comenta, folosind desenele pentru a trata problemele sociale. Operele sale urmează tradiția caricaturii politice, care combină expresii vizuale umoristice despre viața de zi cu zi cu comentarii ironice. Descriș ca "un artist post-comunist, post-modernist", lucrările sale răspund întotdeauna contextului social și politic în care sunt făcute și includ comentarii despre probleme personale, regionale și internaționale.

Dan PERJOVSCHI (born in Sibiu 1961) is one of the key Romanian contemporary and conceptual artists, famous on the international art scene for his witty, provocative and occasionally cutting social commentary, using drawing to deal with socially relevant issues. His work follows the tradition of political cartoonists' drawings which link humorous observations of everyday life with ironic commentary. Described as "post-communist, post-modernist artist" his drawings always respond to the social and political context in which they are made and incorporate comments on personal, regional and international issues.

N.B.: *Te consideri artist est-european?*

Nu. Sînt un artist. Punct.

A.T.: *Și ce înseamnă în viziunea ta "un artist"?*

Eu toată viața am încercat să scap de sertarele în care am fost pus. Ca artist, poți să fii privit printr-un singur ciob și eu vreau mai multe, le vreau pe toate, vreau un caleidoscop. Și am să-ți spun și de ce refuz asta cu "est-european". Am fost la expoziții care aveau în titlu arta sau artiștii din Europa Centrală, apoi din Europa de Est, din Europa de Sud-Est și acum sînt în expoziții cu artiști din Balcani, dar eu nu m-am mutat din București. Încadrarea mea a fost făcută în dependență de dispozițiile politice ale momentului. Geografiile și etichetele astea nu-mi convin, vreau să scap de ele. Lumea, dacă aude că sînt din Europa de Est, se așteaptă la un anumit tip de artă și eu nu vreau să dau tipul de artă pe care o așteaptă. Eu dau tipul meu.

N.B.: *Consideri că există diferențe între arta creată în estul european/în balcani și cea în vestul european, și care ar fi ele? (Boris Groys susține că specificul artei est-europene constă în faptul că ea provine din Estul Europei!)*

Există diferențe între arta creată în Călărași sau în Brașov? Există, dacă vrei. Poate nu există. Depinde... Există limbaje care devin internaționale, chiar dacă artiștii locuiesc la Portița sau la Arad și sînt limbaje locale și provinciale chiar la New York. Noi nu mai trebuie să facem neapărat diviziuni de acest tip (nord, est, sud, vest). În clipa de față arta este globală. Anumite zone geografice pot fi mai palpabile și ele te fac să ai o anumită așteptare. Eu nu vreau să intru în clasificări, dar nici nu vreau să neg că poate felul în care eu desenez este legat de locul în care m-am născut și de evenimente care s-au petrecut aici. Dar asta nu înseamnă că arta mea este est-europeană. Eu cred într-o distincție de felul următor: există o artă critică, o artă care încearcă să înțeleagă societatea și există o artă de piață, care vrea să profite de societate. Una încearcă să găsească mijloace inovative și cealaltă e mai comodă. Eu m-aș înscrie într-o artă mai critică. Eu nu produc obiecte, nu am o viață comodă ca artist, îmi exprim niște opinii politice și sociale și asta mă face vulnerabil. De fapt, aproape că nici nu mai există Europa de Est, fiind toată aproape integrată în Uniunea Europeană.

A.T.: *Dar există multe stereotipuri...*

Pe la începutul anilor 90 și pînă la mijlocul anilor 90 au existat diverse priviri asupra acestei zone, ca și cum ceilalți puneau o lumină roșie pe tine și tu arătai roșu. O parte din artiștii din regiune au profitat de moment. Și acum există un interes pentru marginea Europei. Dar această privire în îți oferă și îți ia același timp. Oamenii care au fost înăuntrul luminii și care au produs un tip de artă cerut astăzi poate că nu mai sînt, pentru că cererea pentru acest tip de artă a încetat. Multă lume încearcă să revalorizeze situația geografică. Eu cred că stereotipurile trebuie înfruntate, nu evitate, pentru că ele oricum se formează. Eu cred că un om inteligent poate profita de un stereotip și poate să-l întorcă pe dos, să se joace cu el. Așa poate să capteze interesul. Noi nu acționăm singuri, ci într-un complex de factori. Propui lucruri și ți se răspunde sau nu. Așa îți crezi un stil. Și stilul acesta se adaptează sau nu la ce se întîmplă.

N.B.: *Crezi că mai are sens să facem o analiză est-vest?*

Eu cred că dacă noi definim arta ca limbaj internațional, atunci nu mai trebuie să facem asta sau, dacă o facem, să nu fie singura analiză. Am putea face o analiză pe oraș-sat,

N.B.: *Are you an eastern European artist?*

No. I am an artist, period.

A.T.: *And what does an artist mean, according to you?*

All my life I have been trying to escape from the drawers I was put in. As an artist, you can be looked at through a single fragment, and I want more, I want all of them, I want a kaleidoscope. And I will also tell you why I refuse this east-European thing. I participated in exhibitions that had in their title the art or artists from Central Europe, then Eastern Europe, South-Eastern Europe and now I am in exhibitions with Balkan artists, but I never left Bucharest. This framing was never done by looking at me, but according to political dispositions. This geography and labels don't suit me, I want to get rid of them. When people hear I am from Eastern Europe, they expect a certain type of art, and I don't want to give them the type of art they are expecting, I give my type.

N.B.: *Do you think that contemporary art from Eastern Europe/Balkans differs from western art and how/why? (Boris Groys claims that the specificity of eastern European art is in the fact that it comes from Eastern Europe!)*

Is there any difference between the art that is being created in Calarasi and in Brasov? There is, if you want, and again, maybe there isn't, it depends. Some languages become international even if the artists live in Portita or Arad and even in New York there are local and provincial languages. We don't have to make such divisions (north, east, south, west) any more. Art is global, now. Some geographical zones may be more entertaining and make you have certain expectations. I don't want to enter any classification, but I wouldn't deny that, maybe, the way I draw is connected to the place I was born and to certain events that have happened here. But this doesn't mean my art is east-European. I believe in the following distinction: there is a critical art, an art that tries to understand society, and art for the market, that wants to make profit from the society. One tries to find innovative means, the other is more comfortable. I would come under a more critical art. I don't produce objects, I don't have a comfy life as an artist, I express some of my political and social opinions and that makes me vulnerable. In fact, Eastern Europe almost doesn't exist any more, because it is, almost in its entirety, integrated in the European Union.

A.T.: *But there are a lot of stereotypes...*

At the beginning of the '90s and until the mid 90's, there existed different opinions regarding this zone, as if the others were pointing a red light at you and you were appearing as red. Some of the artists from this region took advantage of it. And now there is an interest in the margin of Europe. But this attention gives and takes from you at the same time. People who were in this light and created the demanded type of art disappeared maybe because the demand for this type of art ceased. A lot of people try to revalue the geographical situation. I think stereotypes need to be confronted, not avoided, because they appear anyway. I think an intelligent person may take advantage of a stereotype and turn it upside down, to play with it – you can create interest then.

pe conservator-avangardist și altele de acest tip. Cu cat faci mai multe analize și le intersectezi cu atît probabil că te aproprii de adevăr.

USV: *INTERVENȚII3 este un proiect care își propune să pună în discuție noțiunea de spațiu public. De ce este important să fie organizate astfel de dezbateri sau create astfel de platforme astăzi?*

Eu nu știu exact care e situația economică și politică a Moldovei. Le știu mai bine pe cea a României, pe cea din Occident. Dezvoltarea societății capitaliste a presupus, la un moment dat, privatizarea spațiului public. Acesta nu mai este locul în care cetățeanul se întâlnește în Agora, este locul în care cetățeanul consumă. Sînt tot mai multe terase, tot mai mult advertinging, tot mai puține bănci pe care să stai gratis. Trebuie să te așezi la o masă și să plătești pentru că stai. Mesajele nu mai sînt culturale, noi nu mai discutăm soarta noastră pe stradă. Pe stradă ni se spune numai ce trebuie să consumăm. Spațiul public este dreptul nostru, este al nostru nu al băncii, al magazinului, al marelui milionar și al mașinii lui extraordinare. E al nostru al tuturor. Și atunci proiectele de artă în spațiul public nu fac altceva decît să recîștige o bucată din spațiul public printr-o discuție publică. În clipa de față, se folosesc mai multe limbaje în spațiul public: limbajul conservator clasic – statua, limbajul design-ului contemporan – mobilierul de stradă, discuția urbanistă: cum supraviețuiește lumea în spațiul ăsta. Faptul că noi parcăm mașinile pe trotuar spune ceva despre noi, spune despre cum înțelegem noi să-l tratăm pe celălalt, spune despre felul în care societatea se înțelege pe sine. Mai este și graffitii, limbajul contemporan. De ce există graffitii? De ce s-a ajuns la formula asta stradală de expresie? Poți să ai un răspuns tehnic: nu există destule galerii sau ceea ce exista nu atrage oamenii tineri. Și un om tînăr care nu a găsit un loc unde să se poată exprima și-l cîștigă singur. Graffitii-ul nu-ți vinde nimic, deci într-un fel e mult mai cinstit decît panoul publicitar. Chiar dacă îți place sau nu, acest tip de limbaj există și el vine din niște motive. Și asta poate fi o discuție interesantă.

A.T.: *Care sînt motivele pe care le vezi tu?*

La noi, spațiul public a fost total controlat în timpul comunismului și singurul loc în care puteai avea puțină libertate era la tine acasă, dar și acolo poate că aveai microfoane. Din cauza asta, aici nu s-a putut dezvolta ceva firesc. Limbajul de stradă a venit și din mișcările ce au avut loc după 1968, în care o generație mai tînără și-a făcut auzită vocea și din felul în care orașele s-au constituit, ele ocupînd tot spațiul, din dorința de a schimba lucrurile, de a le inoportuna, din diverse culturi. Toate acestea au adus un discurs care și-a găsit o formă stradală. La noi, a venit ca un limbaj de import, la un moment dat, și s-a cristalizat odată cu dezvoltarea orașului, pentru că graffitii este, în special, un limbaj urban. Mie mi se pare că aici s-a dezvoltat într-un mod restrictiv, ca și cum, dacă nu faci asta, nu ești destul de contemporan. Este un mod liber de a te exprima, fără să ceri voie domnului director sau domnului curator și are niște avantaje teribile dar, în același timp, implică și o mare responsabilitate.

USV: *Ce rol îți atribui tu, în calitate de artist, participînd la un proiectul INTERVENȚII3?*

Eu cred că arta pe care eu o fac în mod curent e o artă care e aproape de ideea de intervenție. Eu mă duc într-un muzeu și desenez direct pe perete, intervin pe arhitectura acestei instituții. Eu nu am atît expoziții, i cît proiecte. Oarecum, sînt în acest subiect. Cred că rolul pe care îl am se datorează faptului că eu am o mare experiență, am fost peste tot și pot să comunic. Și faptul că eu locuiesc în București, dar expun în diverse locuri din afară este important. Este important ca ceilalți să vadă că este posibil și acest lucru, că nu trebuie neapărat să îți părăsești rădăcinile și contextul ca să faci ceva bun sau să ai succes.

USV: *Cum încerci tu să reacționezi față de contextul local în care ești invitat?*

În linii mari, petrec ceva timp în locul respectiv.

Eu am mai fost în Chișinău, lucrez la revista

22 de mult timp și oarecum sînt familiarizat

cu zona aceasta. Am fixat cadrul politic și

social. Și atunci o să mă duc la Chișinău,

o să fac anumite statement-uri. Acolo voi

cunoaște oameni și voi discuta cu ei, și voi

mai inventa niște statement-uri. Asta este

practica mea curentă

USV: *Titlul prezentării tale publice este*

„De la Galeria Uniunii Artiștilor Plastici

la Museum of Modern Art New York”. La

Chișinău, însă, ești invitat de o Asociație

foarte mică, iar spațiul investit de tine se află

la subsolul unui bloc. În ce măsură mesajul

transmis de tine ține cont de locul în care

este prezentat?

Ține cont întotdeauna. Deși limbajul meu pare iden-

tic, deși tonul cu care vorbesc este același, eu nu uit

ca sînt la New York sau sînt la Chișinău. Locul unde sînt

are importanță dar, ce e absolut identic, fie că e MoMA sau

Asociația Oberliht, e sinceritatea cu care lucrez. Eu nu vin acolo să

mint, eu vin să fac un statement pe care știu să-l fac. Eu lucrez la revista

22 de 19 ani și desenez săptămînal realitățile politice din România. Sînt antrenat să răspund.

Eu nu am cum să fac la Chișinău un statement despre ceva ce nu te privește pe tine ci îl

privește pe americanul din Texas, dar se poate să fac ceva care să te privească și pe tine și

pe el . Desenez într-un cadru local, apoi regional, apoi global.

USV: *Nu este pentru prima oară cînd ești invitat la Chișinău. S-a schimbat ceva în tine*

de la ultima ta vizită? Cu ce gînduri te duci de această dată?

În ceea ce mă privește, tactica mea s-a cristalizat între timp și e mult mai sigură.

Mi-am găsit o limbă pe care o folosesc global, pe care nu o aveam în '97, cînd am

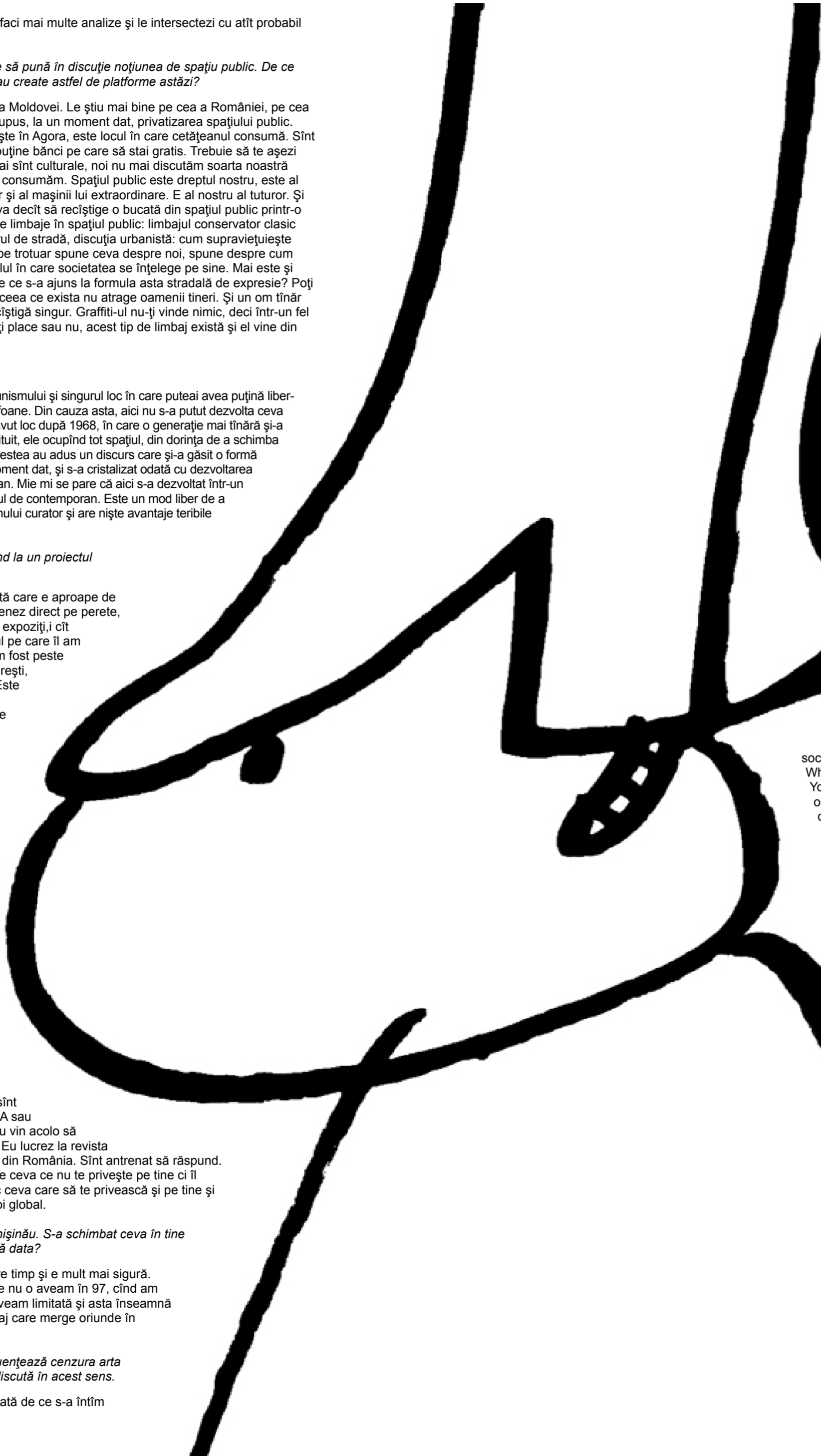
fost. Am experiența internațională, pe care atunci o aveam limitată și asta înseamnă

ceva. Sînt mult mai sigur pe mine, știu că am un limbaj care merge oriunde în lume.

A.T.: *Apropo de contextul de acolo, cum crezi că influențează cenzura arta*

modernă? În Chișinău există o serie de legi care se discută în acest sens.

Chiar zilele astea particip la o conferință de presă legată de ce s-a întîm

We don't act alone, but inside a system of factors.

You propose things, you are answered or not, and by this means you create a style for yourself, and this

style adapts or doesn't adapt to what is happening.

N.B.: *Do you think an east-west analysis makes sense today?*

I think that if we define art as an international language, we don't have to do this kind of analysis any more, or, if we do, it shouldn't be the only analysis.

We could do a town-village analysis, a conservative-avant-garde one or

others of this type. The more analyses you do, the more you

intersect them, the closer you are to the truth, I suppose.

USV: *INTERVENTIONS3, as a project, questions the*

notion of the public space. Why is it important to

have such debates today or such platforms

established?

I don't know for sure the economic and

political situation of Moldova. I know

Romania's situation better, and also the

western one. The development of the

capitalist society implies, at a certain

moment, the privatization of the public

space. It isn't any more the place

where the citizens meet in agora, it is

a place where the citizen consumes.

There are more and more pave-

ments in front of cafes, more and

more advertising, less and less

benches on which to sit for free.

You have to sit at a table and to

pay for sitting. Messages aren't

cultural any more, we don't discuss

our fate in the street any more, in

the street we are told only what

we have to consume. The public

space is our right, it is our, it doesn't

belong to the bank's, not the store,

its not of the great millionaire's and his

extraordinary car, it's ours, it belongs to

us. And the art projects in the public space

don't do anything but regain a piece of public

space by the means of a public discussion.

In the public space, there are a lot of discourses that are

used nowadays: the classical conservative discourse

– the statue, contemporary design's language – the

street furniture, the town-planning discourse: how people

manage to survive in this space. The fact that we use to park

our cars on the pedestrian side of the road speaks for us, speaks

about the fact how do we treat the other, speaks about the way one

society understands itself. There is also graffitii, the contemporary discourse.

Why does graffitii exist? Why did we get to this street form of expression?

You may have a technical answer: there aren't enough galleries, or the

ones that do exist don't attract young people. And a young person that

didn't find a place to express it gains it by himself. Graffitii doesn't sell you

anything, so, in a way, is much more honest than a billboard. It doesn't

matter if you like it or not, this type of language does exist and it is

generated by some reasons. And this could be a topic for an interesting

conversation.

A.T.: *What reasons do you see for it?*

In Romania, in the communist time, public space was totally

controlled and the only space where you could have a little freedom

was home, but even home there could have been microphones,

anyway. Because of this nothing could develop naturally. The

street language also came from the '68 movements, when a

younger generation made its voice heard, and it came also from

the way cities were built, because they were

occupying the whole space, from the desire to change

things, to upset them, from different cultures. All these

things brought about a discourse that found for itself a

street form. In our country, it came about as an imported

language at a certain moment and

crystallized at the same time the city evolved,

because graffitii is mainly an urban language. It

seems to me that it developed in a restrictive

medium here, as if you don't do this you are not

contemporary enough. It is a free way of

expressing yourself, without asking permission to

Mr. Director or Mr. Curator, and it has some great

benefits, but, at the same time, it means a great

responsibility.

USV: *What role do you assume, as an artist, by*

taking part in the INTERVENTIONS3 project?

I think the art I practice currently is close to the

idea of an intervention. I go in a museum and

start drawing directly on the walls, I intervene

in the architecture of that institution. I don't have

exhibitions, as much as projects, I am some-

how inside the subject. I think the role I have is

due to the fact that I have a great experience. I

have been everywhere and I can communicate.

And the fact that I live in Bucharest but my works

are exhibited in different places abroad is important, it is important that the others

see this thing is possible, that you don't have to leave your roots and context in

order to do something good or be successful.

USV: *How do you try to react to the context you are invited in?*

By and large, I try to spend some time in that place. I have been in Chisinau before,

I was working at the 22 review for some time and I am somehow familiar with this

zone, I fixed the political and social frame. And I will go to Chisinau, I am going to

make certain statements. I am going to meet people there and to talk with them and

invent more statements. This is my current practice.

USV: *The title of your public presentation is “From the Artists’ Union Gallery to the*

Museum of Modern Art New York”. But you are invited in Chisinau by a very small

Association, and the space you will work in is a basement of a block of flats. How

does the message you send take into account the place it is presented in?

It always takes into account the context. Although my language seems identical,

although my tone is the same, I never forget whether I am in New York or in Chi-

sinau. The place I am in is important, but what is absolutely identical, whether in

MoMa or the Oberliht Association is the honesty I work with. I don't come anywhere

to lie, I come to make a statement I know how to make. For 19 years I have been

working for the 22 review and drawing each week the political realities of Romania. I

am trained to respond. I'm not able to make, in Chisinau, a statement about

something that doesn't regard you, but the American in Texas, but I can make

something that regards both you and him. I draw in a local frame, then a regional

one, then a global one.

USV: *It isn't the first time you are invited in Chisinau. Did anything change in you*

since your last visit? What are your thoughts you will take with you this time?

In between, my tactics have crystallized and are much surer. I found a language I

am using globally, I didn't have it when I was here in '97. I have international

experience (it was limited then) and this means something. I am much more

confident in myself, I know I have a language that goes anywhere in the world.

A.T.: *A propos context, how does censorship influence modern art? In Chisinau*

there are being discussed certain laws about this...

These days I will participate in a press conference connected to what has happened

in New York, about an exhibition that diaspora over there didn't like and now the

Romanian Parliament wants to see what is the limit we can get at with the

freedom of expression. When I was at the biennial in Moscow, I asked if there is any

problem, if I can talk about everything and I was told that I can do anything, I can

critique anything, I can talk even about President Putin, but I can't touch the

Russian Orthodox Church. There is a latent censorship everywhere. America closed

plat în New York, despre o expoziție care nu a convenit diasporei de acolo și acum parlamentul României vrea să vadă pînă unde merge cu libertatea de expresie. Cînd am participat la bienala de la Moscova, am întregat dacă e vreă problemă, dacă pot vorbi despre orice și mi s-a spus că pot face orice, pot critica orice, pot vorbi de președintele Putin, dar fără să ma ating de biserica ortodoxă. Există o cenzură latentă peste tot. America a închis și a cenzurat expoziții. Eu cred că acest conflict între artist și cenzură poate fi benefic, pentru că motivează artistul și distruge cenzura. Întotdeauna au cîștigat artiștii. Lumea vrea să vadă ceea ce este oprit, vrea să rezolve ceea ce e interzis. Trebuie luptat împotriva legilor restrictive cu mijloace intelectuale, cu mijloace de luptă urbană dar, odată ce legile există, trebuie găsite formule ca să le ocolești și, în lumea intelectuală, se găsesc. Găsești orice justificare să închizi un artist, să nu-l lași să expună și el va găsi orice justificare să expună. Eu am trăit în comunism, pe mine cenzura m-a motivat. Nu trebuie să stai cu mîinile încrucișate, cînd se votează legi care îngrădesc libera exprmare, dar nu trebuie nici să faci un capăt de țară din asta. Întotdeauna sînt soluții.

A.T.: Cine stabilește limitele de toleranță ale unei societăți? De unde începe cenzura?

Astea tot timpul se schimbă. Societatea are un fel de protocol. Fiecare om are anumite limite de toleranță, iar acestea combinate creează un fel de cadru general cu margine cețoasă, în care societatea se înscrie. O parte din artiști trăiesc pe această margine. Dar asta nu înseamnă că tot ce e mai avangardist sau scandalos e și bun. Uneori sînt niște prostii, niște lucruri făcute special să stîrmească scandal. Societatea de astăzi e atît de sofisticată, încît reușește de cîte ori o critici să-ți înglobeze critica. O bağă în muzee, îi pune preț și o și vinde. Un artist trebuie să aibă responsabilitate. Nu arunci în societate tot felul de statement-uri și după te miri că au ieșit prostii din ele. Eu sînt pentru o liberă expresie responsabilă.

A.T.: Ce le-ai ura cititorilor revistei Stare de Urgență?

Să rămînă Stare de Urgență. Dacă lucrurile se vor normaliza, ne vom îngrășa cu toții. Cît timp sînt în stare de alertă – e bine, mențin conștiința trează. Cel mai bine e cînd ai un motiv, un ideal, pentru care să lupti. Altfel, o să ne gîndim cu toții ce țigle punem pe acoperiș și ce diagonală are televizorul. Cît ai o motivație idealistă, cît vrei să schimbi ceva, e foarte bine. Să schimbe lumea, dar să rămînă în stare de urgență.

*Interviu realizat de Andreea TOMA în baza întrebărilor puse de Nataša BODROŽIĆ și Vladimir US.
6 august, 2008, București*

and censored different exhibitions. I think this conflict between the artist and the censorship may be beneficial, because it motivates the artist and destroys the censorship. The artists have always won. The world wants to see what is forbidden, wants to solve what is interdicted. These laws should be fought with by intellectual means, with urban struggle means, but, since the laws exist, there have to be found formulas for avoiding them – and you can find this kind of formulas in the intellectual world. You can find any justification to shut up an artist, to forbid him to exhibit – and he will find any justification to exhibit. I lived under communism, I was motivated by censorship. You don't have to sit cross-armed when laws that limit free expression are being voted, but you shouldn't mourn over them either. There are always solutions.

A.T.: Who is establishing a society's tolerance limits? In practice, the limits where censorship starts?

These are changing all the time. Society has a kind of protocol. Everyone has certain tolerance limits, and these, combined, create a kind of general frame, with a muddled margin, in which society is inscribed. Some artists live on this margin. This doesn't mean that everything avant-garde or scandalous is also good, sometimes it's crap, it's something made especially for scandal. Today's society is so sophisticated that it manages to incorporate your critique every time you critique it. It puts it into museums, establishes a price and sells it. An artist must have responsibility. You don't throw at society all kinds of statements and afterwards wonder why out of them was made only crap. I encourage responsible free expression.

A.T.: What would you wish for the State of Emergency readers?

To remain State of Emergency. If things would get normal, we will all get overweight. As long as we are in a state of emergency it's ok, our consciousness is awake. The best thing is to have a reason, an ideal to fight for. Otherwise we will all think only what tile to put on the roof and what is the diagonal of the TV set. As long as you have an idealist motivation, as long as you want to change something, it's fine. Let the world change, but remain in a state of emergency.

An interview by Andreea TOMA, based on the questions of Nataša BODROŽIĆ and Vladimir US.

August 6, 2008, Bucharest

galeria mObilă

10 - 31 august, 2008 <http://www.oberliht.org.md/GM.html>

Alina POPA Alb de Chișinău

cultura tinerilor, artă
și politici culturale

[Oberlist]

youth culture, arts
and cultural policies

Pentru abonarea e-pediatii un email la adresa ober@emdash.org cu subiectul 'abonare [Oberlist]'
mai multe detalii aflați la: <http://idash.org/mailman/listinfo/oberlist>

If you wish to subscribe send an email to ober@emdash.org with the subject 'subscribe [Oberlist]'
for more details go to: <http://idash.org/mailman/listinfo/oberlist>